

νόν Λειμώνιος ὁ φαιόλαμος (Saxicola ruberta) τῆς οἰκογ. τῶν Κοσσυφιδῶν (Turdidae) Θεσσ. (Τρίκερ.) Πελοπν. (Λάλ. Παιδεμέν.) : Τὸ γυφτάκι εἶναι ἓνα τσιροπούλλι μικρὸ καὶ μνείαζει πολὺ μὲ τὸ τρουποκάρυδο Παιδεμέν. Τὰ γυφτάκια ἔχουνε μαύρη καπερώνα 'ς τὸ κεφάλι τους (καπερώνα = λοφίον) αὐτόθ. 4) Τὸ φυτὸν Στρύχνος ὁ μέλας (Solanum nigrum) τῆς οἰκογ. τῶν Στρυχνιδῶν (Solanaceae) Πελοπν. (Καρδαμ. Ξεχώρ.) Συνών. ἀγριογοντομάτα, ἀγριογοντοματιά (εἰς λ. ἀγριογοντοματεῖα), ἀγριοσταφίδα, ἀγριοσταφυλιά (εἰς λ. ἀγριοσταφυλιά 1), ἀγριοσταφύλο 1, ἀμπελουρίδα 2, βρωμοβότανο, βρωμοῦσα Β2ε, βρωμόχορτο 2δ, μαυριτσοχόρτι, μαυροκουκιά, μαυρόχορτο, στύφνος.

Ἡ λ. καὶ ὡς ἐπών. ὑπὸ τὸν τύπ. Γυφτάκης Ἀθῆν. Ἀττικ. Θεσσ. (Τρίκκ.) Θράκ. (Κομοτ.) Μακεδ. (Θεσσαλον.) Πελοπν. (Γαργαλ. Καλάμ. Κόρινθ. Κυπαρισσ. Μελιγαλ.) Στερελλ. (Ἀγρίν. Λαύρ.)

γυφτάκος ὁ, πολλαχ.

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -άκος.

Γυφτάκι 1, τὸ ὅπ. βλ., πολλαχ. : Μᾶς φέρανε κ' ἓνα γυφτάκο πού 'παιζε ταβούλι καὶ μᾶς κατάκλεψε Πελοπν. (Δίβρ.)

Ἡ λ. καὶ ὡς ἐπών. ὑπὸ τοὺς τύπ. Γυφτάκος Ἀθῆν. Πελοπν. (Τρίπ.) Γυφτάκος Μακεδ. (Βέρ.)

γυφταλαῖς ὁ, Εὐβ. (Ἀνδρων.)

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -αλαῖς.

Γυφταλέος, τὸ ὅπ., βλ.

γυφταλέος ἐπίθ. Εὐβ. (Ἀνδρων.)

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -αλέος, κατ' ἀναλογ. πρὸς τὰ σημασιολογικῶς συγγενῇ πειναλέος, ψωραλέος κ.τ.τ.

Ὁ ἔχων τὴν χροιάν τοῦ δέρματος γύφτου εἰς μέγαλον βαθμόν, ὁ πολὺ μελαχρινός.

γυφταρεῖο τό, Θεσσ. (Πήλ. Τρίκερ.) Θράκ. (Ἀμόρ.) Μακεδ. (Δεσκάτ. Χαλκιδ.) Σάμ. Σίφν. Στερελλ. (Αἰτωλ. Ἀκαρναν. Φθιώτ. Φωκ.) γιουφταρεῖο Θάσ. (Θεολόγ. κ.ά.) ῥ'φταρεῖο Πάρ. (Λεῦκ.) ὕφταρεῖο Ἰθάκ. Νάξ. (Ἀπύρανθ.)

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -αρεῖο.

1) Τὸ σιδηρουργεῖον Μακεδ. (Δεσκάτ. Χαλκιδ.) Νάξ. (Ἀπύρανθ.) Πάρ. (Λεῦκ.) Σάμ. Σίφν. Συνών. γυφτάδι-κο, γύφτικο (εἰς λ. γύφτικος Β2), χαλκιάδι-κο 1, χαλκιδεῖο. 2) Σύνολον πολλῶν γύφτων Θεσσ. (Τρίκερ.) Στερελλ. (Αἰτωλ. Ἀκαρναν.): Θά πᾶς σ' Σαλονυῖζ' νὰ μαζέψ' οὐλον τοῦ γυφταρεῖο (ἐκ παραμυθ.) 3) Συν-οικία Ἀθιγγάνων, γύφτων Θάσ. (Θεολόγ. κ.ά.) Μακεδ. (Δεσκάτ.) Στερελλ. (Αἰτωλ. Ἀκαρναν. Φθιώτ. Φωκ.) 4) Τόπος ἀκάθαρτος Θεσσ. (Πήλ.) Ἰθάκ. Νάξ. (Ἀπύρανθ.) Στερελλ. (Αἰτωλ. Ἀκαρναν. Φθιώτ. Φωκ.): Γυφταρεῖο γίγι τοῦ σπίτ' (γίγι=ἐγινε) Φθιώτ. Φωκ. Ὑφταρεῖο εἶναι τὸ σπίτι του Ἀπύρανθ. Δε 'σοτροπίζεις αὐτὸ τὸ χαϊδομαγερεῖο πού εἶναι ὕφταρεῖο ('σοτροποπίζεις = ἰσοτροπίζεις = τακτο-ποιεῖς) Ἰθάκ. 3) Ἡ ἐπατεία Θράκ. (Ἀμόρ.)

γυφταριά ἡ, ἑνιαχ. γιουφταριά Θάσ. (Θεολόγ.)

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -αριά, διὰ τὴν ὅπ. βλ. -αριά.

Τὸ μέρος ὅπου κατοικοῦν γύφτοι.

γυφταρέλος ὁ, Στερελλ. (Δαύλ.)

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφταρος καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -έλος.

Ὁ Ἀθιγγανός, περιπαικτικῶς : Ἀσμ.

Ψόφησεν ὁ γυφταρέλος

(ἐπωδὸς εἰς σατιρικὸν ἀποκριάτικον ᾄσμα).

γύφταρος ὁ, σύνθη. γύφταρους Εὐβ. (Στρόπον. κ.ά.) Ἡπ. (Κουκούλ.) κ.ά.

Μεγεθ. τοῦ γύφτος.

1) Ὁ μεγαλόσωμος γύφτος σύνθη. : Τὸν εἶδες ἐκεῖνο τὸ γύφταρο, πού γυρίζει τίς γειτονιές μὲ μὴ μαιμοῦ; σύνθη. || Ἀσμ.

Ψόφησε ἓνας γύφταρος κ' ἡ γύφτισσα τὸν κλαίει.

— Ἐσὺ ψόφησες, γύφταρε, κ' ἐμένα πού μ' ἀφίνεις;

Στερελλ. (Παρνασσ.) 2) Μεταφ., ὁ λίαν ρυπαρός, ὁ ἔχων ὄψιν ἐντόνως μελαχρινὴν σύνθη. : "Εναι, μωρ', γύφταρος σωστός 'ς τὴ μαυρίλα! Πελοπν. (Γαργαλ.) "Εναι ὁ γύφταρος οὐλο κοράτσα 'ς τὸ σβέρκο του (κοράτσα=ρύπος) αὐτόθ. 2) Μεταφ., ὁ φαῦλος, ὁ ποταπὸς σύνθη. : Μεγάλος γύφταρος εἶναι ὁ φίλος σου, κουκκούτσι εὐγένεια δὲν ἔχει πάνω του! σύνθη. Εἶδεις ἐκεῖ οὐ γύφταρους πῶς τὰ κατάφιρι! Ἡπ. (Κουκούλ.) Νὰ χαθῇς, γύφταρε! Πελοπν. (Τριφυλ.) "Α ρε γύφταρε! Εὐβ. (Βρύς.) Συνών. χωριάταρος.

Ἡ λ. ὑπὸ τὸν τύπ. Γύφταρος καὶ ὡς παρων. Σκίαθ.

γυφτάσκι τό, ἑνιαχ. γυφτάσζ' Ἡπ. (Κουκούλ.)

Ἐκ τῶν οὗς. γύφτος καὶ ἀσκή.

Μεταφ., ὁ δυσειδὴς ἐνθ' ἄν.: Μουρέ, τοῦ γυφτάσζ', τί καλὸ σπίτ' ἔφκυσαι! Κουκούλ.

γυφτάσπρουδα ἡ, Στερελλ. (Εὐρυταν.)

Ἐκ τῶν οὗς. γύφτος καὶ ἀσπρούδα. Διὰ τὸν ἀναβιβασμὸν τοῦ τόνου βλ. Γ. Χατζιδ., ΜΝΕ 2, 167 κέξ.

Εἶδος λευκῆς σταφυλῆς εὐτελοῦς ποιότητος. Πβ. ἀσπρούδα, ἀσπρούδι.

γυφτασιγγανο τό, ἀμάρτ. γυφτοσιγγανο Ἡπ.

Ἐκ τῶν οὗς. γύφτος καὶ Ἀτσίγγανος.

Τὸ πτηνὸν Φοινίκουρος ὁ ὠχρόουρος (Phoenicurus ochrus) τῆς οἰκογ. τῶν Κοσσυφιδῶν (Turdidae) Συνών. Γιάννακας 2, Γιαννάκης 3, Γιαννάκος 2, καλαντζῆς, κοκκινοκόλης, λαμπαδονό-ρα, μαυρογιάννα, τσουκαλάκος, χαλκιάς.

γυφτέλι τό, ἑνιαχ. γυφτέλ' Μακεδ. (Σέρρ.)

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -έλι.

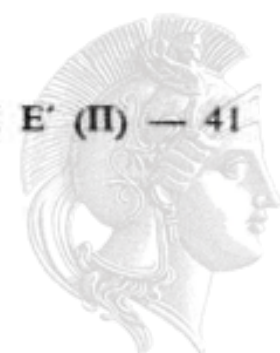
Ὁ μικρὸς γύφτος, τὸ γυφτάκι 1, ἐνθ' ἄν.

γυφτήσιος ἐπίθ. ἑνιαχ. γυφτήδους Σάμ. (Κουμαδαρ.)

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -ήσιος.

Ὁ κατασκευασθεὶς ὑπὸ σιδηρουργοῦ, γύφτου ἐνθ' ἄν.: Σύρτ'ς γυφτήσουνς (σύρτ'ς = σύρτης = φτυράκι τοῦ φούρνου) Σάμ. (Κουμαδαρ.)

γυφτιά ἡ, κοιν. γυφτιά Στερελλ. (Ἀχυρ. Φθιώτ. Φωκ. κ.ά.) γυφτιά Θεσσ. (Δομοκ.) γυφτιά Θήρ. Κρήτ. (Κίσ. κ.ά.) κ.ά. ὕφτια Σκῦρ. κ.ά.



Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος καὶ τῆς παραγωγ. καταλ. -ι ά.

1) Οἱ γύφτοι ὡς σύνολον πολλαχ.: Ἐφέτο μᾶς ἐπλάκωσε πολλή γυφτιά Πελοπν. (Τριφυλ.) || Φρ. Γυφτιά τ' ἀνέμ' (ἐπὶ πολυμελοῦς καὶ ρυπαρᾶς οἰκογενείας) Θεσσ. Πβ. γυφτο-λογιά. 2) Ἡ ἐξωτερικὴ ὁμοιότης πρὸς γύφτον Εὐβ. (Στρώπον.) Στερελλ. (Αἰτωλ. Ἀκαρναν.): Ἡ γυφτιά τ' δὲ λείπει, μαῦρους Ἀράπ'ς! Στρώπον. 3) Ἡ ρυπαρότης, ἡ ἀκαταστασία ὡς ἰδιάζον γνώρισμα τῶν γύφτων σύνθηθ. : Τί γυφτιά εἶναι 'ς αὐτὸ τὸ σπῖτι! Πελοπν. (Τριφυλ.) Ἡ γυφτιά τ'ς δὲ λέγει! Ἡπ. (Ζαγόρ.) 4) Μεταφ., ἡ εὐτελὴς καὶ χυδαία συμπεριφορὰ σύνθηθ. : Τί γυφτιές εἶν' αὐτές; σύνθηθ. Δὲν τ'ς ἀφίβ' τ'ς γυφτιές τ' Εὐβ. (Στρώπον.) Κάνει 'φτου-ρος οὐλές τις γυφτιές Πελοπν. (Γαργαλ.) Ἦτανε γυφτιά αὐτὸ πῶκαμες Στερελλ. (Ἀχυρ.) || Παροιμ.

Ὁ γύφτος κι ἄγιος νὰ γενῇ, πάλι γυφτιάς μυρίζει (ἐπὶ τῶν μὴ ἀποβαλόντων τὴν προτέραν ἀγροικίαν παρὰ τὴν βελτίωσιν τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως). Συνών. ἀγέ-νεια, ἀναρθρωπιά, ἀπανθρωπιά, ἀρκοῦδιά, γαιδουριά 2, γαιδουροσύνη, γαιδουρότη, γομαριά, γουρουριά 2β, γυφτίλα 2, γυφτιλίκι 1, γύφτισμα, χωριάτιά. Ἀντίθ. εὐγένεια. β) Ἡ ἐπαιτεία Θράκ. (Ἀμόρ.) Μακεδ. (Δεσκάτ.) κ.ά. Συνών. διακονιά, ζητιανιά, ζη-τοῦλιά. γ) Ἡ φιλαργυρία Εὐβ. (Βρύς. Στρώπον.) Θήρ. Κωνπλ. Σκυρ. Στερελλ. (Αἰτωλ. Ἀκαρναν.) κ.ά. — Λεξ. Περίδ. Μπριγκ. Δημητρ.: Ἡ γυφτιά τ' εἶν' ἡ κάψ', δικάρα δι χαλαίει Στρώπον. Ἀπὸ τῆ γυφτιά του οὔτε ὑπηρετρία παίρ-νει Λεξ. Δημητρ. || Φρ. Μὴν κάνεις γυφτιές! (=μὴν εἰσαι τσιγκούνης) κοιν. Συνών γυφτιλίκι 2.

γυφτίζω Ἡπ. (Ἰωάνν. Κόνιτσ.) Πελοπν. (Καλάβρυτ.) κ.ά. γυφτίζου Ἡπ. (Ζαγόρ. Κουκούλ.) Μακεδ. (Βόιον Δε-σκάτ.) Στερελλ. (Φθιώτ.) ῥ'φτίζου Στερελλ. (Αἰτωλ. Ἀκαρ-ναν. Περίστ. κ.ά.)

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος.

1) Ἀμτβ., συμπεριφέρομαι ὡς γύφτος, φέρομαι μικρο-πρεπῶς Ἡπ. (Ζαγόρ. Ἰωάνν. Κουκούλ.) Πελοπν. (Καλά-βρυτ.) Στερελλ. (Αἰτωλ. Ἀκαρναν. Περίστ. Φθιώτ. κ.ά.): Σ' οὐλα τ' ῥ'φτίζ' αὐτὸς Αἰτωλ. Πάει τοῦ χονριό, γύφτισι Ζαγόρ. Οὐ Γιάβ'ς ῥ'φτίζ' Περίστ. Δὲ σ' φαίνεται σάματ' νὰ γυφτίξ' κάποιος αὐτὸς οὐ μυλωνᾶς; Κουκούλ. 2) Μετβ., ἐξευτελίζω, ἐκχυδαίζω τι Ἡπ. (Ζαγόρ. Κόνιτσ.): Τοῦ γύφτ'σι τοῦ τραγοῦδ' (τὸ παρεμόρφωσε δι' ἀκαλαισθήτων μεταβολῶν καὶ παραφωνιῶν) Ζαγόρ. Συνών. τὸ σκότω-σε. 3) Ἐπαιτῶ Μακεδ. (Δεσκάτ.) Στερελλ. (Περίστ.) Συνών. διακονεύω, ζητιανεύω, ζητοῦλεῦω.

γύφτικα ἐπίρρ. κοιν. γιούφτικα Μακεδ. (Βογατσ. Γήλοφ. κ.ά.) γύφτ'κα Εὐβ. (Στρώπον.) κ.ά.

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. γύφτικος.

Κατὰ τὸν τρόπον τῶν γύφτων, Ἀθιγγάνων, γλίσχρους, φαύλως κοιν.: Αὐτοὶ ζοῦνε γύφτικα Κεφαλλ. Φουνάεις γύφτ'κα (ὡς γύφτος) Εὐβ. (Στρώπον.) || Παροιμ.

Ἀρχοντ'κὰ τὰ πράζουμι κι γιούφτικα πιροῦμι (ἐπὶ τῶν περιφερομένων δημοσίᾳ μὲν κατὰ τρόπον πλούσιον, κατ' ἰδίαν δὲ διαγόντων μὲ λιτότητα) Μακεδ. (Βογατσ.)

Ἀρχοντιά τὸ κράζουμε καὶ γύφτικα περνοῦμε (συνών. μὲ τὴν προηγουμ.) Ν. Πολίτ., Παροιμ. 2, 526.

γυφτικοπερασμένος ἐπίθ. ἐνιχ. γυφτικουπερασμέ-νους Θράκ. (Γέν.)

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. γύφτικος (βλ. σημ. Β2γ) καὶ τῆς πχθ. μετοχ. τοῦ ρ. περνῶ.

Ἐπὶ ἄρτου, ὁ παρεσκευασμένος ἐξ ἀλεύρου κοσκινισθέν-τος διὰ τοῦ γύφτικου, ἦτοι κοσκίνου ἔχοντος λεπτοτά-τας ὅπας ἐνθ' ἄν.: Ἄσμ.

Μὴ φτωχοὺς μὴν κάτ'ς κι φάγης,
μ' ἀρχοντῶν μὴν κουβιντιάσης,
μὴ σὲ φάγουν τοῦ ψουμί σου,
τοῦ ψουμί σ' τοῦ σιμιτέγιου,
τοῦ γυφτικουπιρασμένου.

Συνών. ψιλοκοσκινισμένος.

γύφτικος ἐπίθ. κοιν. καὶ Τσακων. (Χαβουτσ.) γύφτι-κους Εὐβ. (Ἀγία Ἄνν.) Ἡπ. (Ζαγόρ. κ.ά.) γιούφτικος Πόντ. (Οἶν.) γιούφτικους Εὐβ. (Βρύς.) Μακεδ. (Βέρ. Δα-μασκην. Δαφνούδ. Ἐλευθερ. Θεσσαλον. Κοζ. Νάουσ. Πάγγ. Σιάτ. Σιδηρόκ. Χωριστ. κ.ά.) γύφτ'κους Ἀλόνν. Εὐβ. (Ἀκρ. Στρώπον. Ψαχν. κ.ά.) Ἡπ. (Ἀγναντ. Ἀρτοπ. Δολιαν. Δωδών. Ἰωάνν. Κουκούλ. Μέγα Περιστέρ. Νε-γᾶδ. Μεγαλόβρ. Πήλ.) Θράκ. (Αἶν. κ.ά.) Μακεδ. (Δα-σοχώρ. Ἐράτυρ. Καστορ.) Πάρ. Σάμ. Στερελλ. (Αἰτωλ. Ἀκαρναν. Ἀχυρ. Καρ. Καρπεν. Ὀρχομεν. Περίστ. Φθιώτ. Φωκ. Χαιρών.) γιούφτ'κους Α. Ρουμελ. (Σιναπλ.) Θράκ. Μακεδ. (Ἅγιος Νικόλ. Βόιον Βρία Γαλατ. Ἐράτυρ. Κοζ. Ρουμλ. Σιάτ. Χαλκιδ.) Θεσσ. (Βαθύρρ. κ.ά.) ὕφτικος Νάξ. (Ἀπύρανθ.) Πόντ. (Ἰνέπ.)

Ἐκ τοῦ οὗς. γύφτος. Ἡ λ. ἤδη καὶ εἰς Ἀκολουθίαν τοῦ ἀνοσίου τραγογένη Σπανοῦ, Ἐ. Legrand, Bibl. gr. vulg., 2, 47.

Α) Ἐπιθετικ. 1) Ὁ ἀνήκων, ὁ ἀρμόζων εἰς γύφτον κοιν. καὶ Πόντ. (Οἶν.): Ἄς ἔχη παρᾶδες, ἔχει βένα γύφτικη, δὲ badρεύεται (βένα = φλέβα) Ἡπ. (Χιμάρ.) Γιούφτικο σπῖ-τι, τὸ σπῖτι 'μουνα (τὸ σπῖτι μας ὁμοιάζει μὲ σπῖτι γύ-φτου) Οἶν. Γύφτικος χορὸς Ἡπ. Ἰσεῖς τ' ἄλλουγα τὰ 'χι-τι σὰ γύφτικις γουμάρις (δηλ. σὰν γαιδοῦρες χωρὶς σαμάρι καὶ καπίστρι) Θεσσ. (Μεγαλόβρ.) || Φρ. Μὴ γύφτ'κη σα-λάτα (ἐπὶ τῶν ἐπαιρομένων διὰ πλουσίαν τινὰ δαπάνην) Θράκ. (Αἶν.) Γύφτικο μνημόσυνο (ἐπὶ μεγάλης ἀκαταστασί-ας) Πελοπν. (Γορτυν. Τριφυλ.) Σὰν τ' γύφτ'κου τσ'κάλ' (συνών. μὲ τὴν προηγουμ.) Μακεδ. (Καστορ.) || Παροιμ. φρ. Χάνιτι σὰν γιούφτικου ἀλεύρ' (ἐπὶ πραγμάτων ταχέως κατα-ναλισκομένων) Μακεδ. (Πάγγ.) Χάνιτι σὰν δοῦ γύφτ'κου προζύμ' (εἰρωνικῶς, ἐπὶ πραγμάτων καὶ προσώπων τὰ ὁ-ποῖα ἐξαφανίζονται χωρὶς νὰ γίνουν ἀντιληπτά, ὅπως τὸ ἀνύπαρκτον γύφτικο προζύμι, διότι οἱ γύφτοι ζυμώνουν χω-ρὶς προζύμι) Εὐβ. (Ἀκρ. Ψαχν. κ.ά.) Χάθηκε σὰν τὸ γύ-φτικο σακκούλι (ἐπὶ προσώπων ἀπείρων ἐκ παροιμιομύθ.) Πελοπν. (Γαργαλ.) || Παροιμ.

Γύφτικο σπῖτι καίγεται καὶ βιὸς σὺ λογαριάζεις (ἡ ζημιὰ τὴν ὅποιαν ὑφίσταται ὁ πτωχὸς ἐξ ἀτυχήματος εἶ-ναι ἀσήμικτος, διότι ἡ περιουσία του εἶναι ἀναξία λόγου) Κέρκ.

Γύφτικο σπῖτι καύγεται | κ' οἱ γύφτοι περιχαίρονται (ὅτι τῶν ἐνδεῶν αἱ ζημίαι παρορῶνται) Κάρπ.

Γύφτικου σπῖτ' καίτι κι προκουπὴ γυρεῦς; (ἐπὶ τῆς μεγάλης σημασίας τῶν ζημιῶν ἐπὶ τῶν ἀπόρων) Εὐβ. (Ἀγία Ἄνν.)

Γύφτικους γάμους γένιτι κι βιὸ δὲ λογαριάζιτι

